

Το Ύψατο ανθρώπινο συναίσθημα [amae]

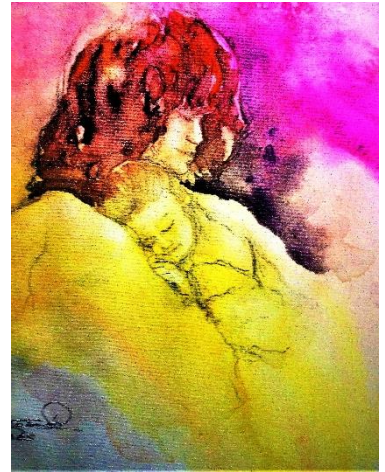
Σήμερα όλοι οι επιστήμονες συμφωνούν ότι αν ο Άνθρωπος έφθασε σε τέτοιο σημείο προόδου σε όλους τους τομείς της Φιλοσοφίας ,των Επιστημών και της τεχνολογίας, αλλά και στους τομείς των **ανθρωπο-λογικών τομέων και του Πολιτισμού**, οφείλεται κατά βάση στην συνεργασία των ανθρώπων και όχι μόνον στην αγχινόιά τους. Τα μεγαλύτερα κατορθώματα του Ανθρώπου, κατέστησαν εφικτά μόνον με τη συντονι-σμένη προσπάθεια μεταξύ ικανών μελών μιας ομάδας.

Φυσικά το ένστικτο της αυτοσυντήρησης είναι πρωταρχικό και στον άνθρωπο. Μία από τις πρώτες βασικές ανάγκες μας είναι η εξάλειψη του συναισθή-ματος της ανασφάλειας, που μας οδηγεί στην ανησυχία, τον φόβο και τρόμο. Τα τελευταία αρνητικά συναισθήματα προκαλούν την αλλοίωση ολόκληρης της ανθρώπι-νης λειτουργίας. Γι' αυτό μία από τις πρώτες μέριμνες [μαζί με την εξεύρεση τροφής] παρίσταται **ανάγκη και η κάλυψη της ανάγκης της ασφάλειας**. μεταξύ τους κατά ένα τρόπο πολύπλοκο, που δεν είναι δυνατόν να αποκωδικοποιηθεί. Πέρα από τις βιολογικές ανάγκες [πείνα και δίψα], ο άνθρωπος θέλει να καλύψει την ασφάλειά του, την εκτίμηση και αποδοχή και αγάπη των άλλων, όπως και τα ενεργήματα της δη-μιουργίας και πνευματικής ανάπτυξης.

Έτσι σαν έλλογο ον, που είναι ο άνθρωπος η ανάγκη συνεργασίας και του συ-νυπάρχειν παίρνει πολύ πλατύτερες διαστάσεις. Η κριτική του ικανότητα τον οδηγεί στο να βελτιώσει τα αδύναμα σημεία του. Και αυτά είναι πάρα πολλά. Ο άνθρωπος έχει αναπτυγμένα πολλά όργανά του αλλά υστερεί έναντι των άλλων έμβιων όντων, γιατί δεν έχει κάποιο ξεχωριστό ατού για την ασφάλειά του. Όπως π.χ. έχει το ελάφι να τρέχει. Το λιοντάρι τη δύναμή του και ο αετός το μάτι του κ.λπ. Έχει όμως ο άνθρωπος το πανίσχυρο **μυαλό του**. Έτσι κατόρθωσε να αναπτυχθεί πνευματικά. Ο νους του τον οδήγησε σε ανακαλύψεις και εφευρέσεις άπειρες. Πολλαπλασίασε τις φυσικές του ικανότητες σε αφάνταστο βαθμό [αυτό όμως όπως θα δούμε σε άλλο σημείο σημαίνει ότι «απομακρύνεται» από φύση του]. Κάθε τι καινούργιο που αναπτύσσει με τη συνεχή γονιμότητα της σκέψεώς του δημιουργεί και ένα αντίστοιχο πλήθος νέων προβλημάτων και εμποδίων.

Φωτίζει με τη γνωστική δεινότητα νέους χώρους αλλά αντίστοιχα προκύπτουν νέοι ορίζοντες όρασης. Προκαλούνται ταυτόχρονα νέα ερωτηματικά και ούτω κα-θεξής. Οι τεράστιοι χώροι ενδιαφερόντων, που καλλιέργησε του έδωσαν μεγάλη σο-δειά σε γνώσεις, σε συναισθήματα και σχέσεις με άλλους ανθρώπους. Τώρα επικοι-νωνεί και παίρνει πληροφορίες αστραπιαία από το πιο απόμακρο σημείο της Γης και όχι μόνον. Τώρα μπορεί μεγέθη ασύλληπτα με τις φυσικές του ικανότητες. Τώρα μετράει τις αποστάσεις με ταχύτητες φωτός. Τις μικρές διαστάσεις με εκθετικά κλάσματα χιλιοστών του εκατοστού.

Αλλά έφτασε σε σημείο που ξεπέρασε τη χωρητικότητα του πεπερασμένου εγκεφάλου του. Πλέον στηρίζεται στις χωρητικότητες των «συσκευών», που εκείνος ο άνθρωπος εφύρε. Έφθασε σε σημείο να στηρίζεται στα όργανα που αυτός κατά-σκεύασε για βελτιώσει τις δυνατότητες του. Αν αυτά δεν λειτουργήσουν βρίσκεται στο «χάος» του απείρου που εκείνος προκάλεσε με την πνευματική του ανάπτυξη. Και τότε τον καταλαμβάνει πάλι το δέος του αγνώστου και μάλιστα πιο έντονο γιατί είναι αίολος στο άπειρο των «αγνώστων» γνώσεων. Δηλαδή οι γνώσεις είναι τόσο πολλές που απαιτείται εξειδίκευση απείρως πιο μεγάλη για να

καλυφθούν. Έτσι προκύπτει η αδήριτη ανάγκη για συνεργασία με άλλους πιο ειδικούς συνανθρώπους του.

Ανέπτυξε κοινωνίες για να πετύχει αποτελέσματα που δεν μπορούσε μόνος του. Οι κοινωνίες αυτές έγιναν Πόλεις και τώρα Μεγαλοπόλεις. Οι οικογένειες έγιναν φυλές. Οι φυλές έθνη. Τα έθνη Κράτη, τα κράτη Συμμαχίες και Συνομοσπονδίες και τελικά ολόκληρη η Γη έγινε ένα Χωριό.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να θυμηθούμε την έννοια της αρμονίας. Είναι αρμονία ένα σύνολο σχέσεων [αναλογιών – αξιών] μεταξύ των μερών μεταξύ τους και του συνόλου, ως όλου, το οποίο, όταν συμβαίνει τότε έχουμε και το άριστο αποτέλεσμα. Σύμφωνα με τη θεωρία του ολισμού αυτή μόνον η μορφή αξιολογείται και ορθότερα. Βέβαια αμέσως προκύπτει το πρόβλημα ποιο είναι το μέγεθος του ό-λου; Πού πρέπει να θεωρηθεί η έννοια της ολότητας; Προσεγγιστικά εκεί που αποδίδεται το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αλλά και πάλι ποιο είναι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα; Αν αυτό που θεωρείται ικανοποιητικό αποτέλεσμα σε κάποιο χρονικό και τοπικό σημείο δεν θα είναι το πιο ενδεδειγμένο αν το δούμε από άλλη οπτική γωνία χρόνου και τόπου! Πόσες πραγματικά φορές ενώ πιστεύουμε ότι έχουμε βρει την ορθή απάντηση, βρίσκoμαστε σε σχετική πλάνη καθόσον κάποια στοιχεία μας έχουν διαφύγει; Το ίδιο μπορεί να συμβεί και με κάθε τοπική και χρονική μετατόπιση. Επομένως μια σχετική αρμονία μπορούμε να προσεγγίσουμε. Και αυτή όμως είναι αρκετή. Ποτέ ουσιαστικά δεν μπορούμε να πούμε ότι πετύχαμε απόλυτη αρμονία, καθόσον στη γενική περίπτωση πρέπει να υπάρχει «χώρος» για πιθανά σφάλματα, αλλά κυρίως για να αισθάνονται μια σχετική «ελευθερία» τα συνιστόντα μέρη. Ειδικότερα αυτό ισχύει για την περίπτωση των ανθρώπων που όπως είπαμε ήδη έχουν σαν ύπατο παράγοντα επιδίωξης την ελευθερία τους, ανεξάρτητα τον τρόπο που θα εκδηλώνεται.

Συνέχεια είμαστε υποχρεωμένοι να έχουμε την προσοχή μας εστραμμένη και στο όλο και στα μέρη ταυτόχρονα. Η μονομερής αντίληψη οδηγεί σε ανισορροπία, η οποία εκτρέπεται από το επιθυμητό αποτέλεσμα. Μόνον όταν συμπίπτει σε κάποιο ικανοποιητικό βαθμό η βούληση του συνόλου με τις βουλήσεις των μερών, τότε μόνο είναι δυνατή μια σχετικά διαρκής κατάσταση απόδοσης. Τούτο είναι και λεπτότερο σημείο της σύνθεσης. Από τη μια πλευρά το άτομο να έχει την αίσθηση ότι μόνον μέσα στο σύνολο μπορεί να βρει την επιδιωκόμενη ικανοποίηση, αλλά και το σύνολο ότι επιτελεί το σκοπό του που είναι η καλύτερη απόδοση έργου και ευημερίας.

Για να γίνουμε καλύτερα αντιληπτοί θα αναφέρουμε ένα παράδειγμα. Πολλοί ειδικοί συμφωνούν ότι το «**Ιαπωνικό Θαύμα**», όπως ονομάστηκε η οικονομική και γενικότερη ανάπτυξη της Ιαπωνίας, δεν οφείλεται στο γόνιμο έδαφος της Χώρας, ούτε στους φυσικούς πόρους, ούτε στη θέση της. Κυρίως και κατά βάση οφείλεται στο **έμψυχο υλικό της, στους κατοίκους της**. Μάλιστα οφείλεται στην παραδοσιακή αντίληψη, που απορρέει από την αντίστοιχη κουλτούρα των Ιαπώνων να θεωρούν από πλευράς προτεραιότητας πρώτο το καθήκον προς το σύνολο, την Κοινωνία, και ύστε-ρα το προσωπικό συμφέρον. Πράγματι είναι καταπληκτική η αφοσίωση των ατόμων στην έννοια του συνόλου, είτε αυτή εκφράζεται ως οικογένεια είτε ως Πατρίδα είτε απλά ως Ομάδα εργασίας. Πρώτα οι πολλοί και μετά τα πρόσωπα.

Μάλιστα έχουν και μια μοναδική λέξη που αντίστοιχα εκφράζει μια μοναδική έννοια μονολεκτικά [προσωπικά δεν γνωρίζουμε σε δυτικές γλώσσες, ούτε φυσικά και στην πλουσιότατη Ελληνική αντίστοιχη λέξη]. Αυτό δεν σημαίνει ότι εμείς δεν αντιλαμβανόμαστε την έννοια, αλλά δεν είχαμε την ανάγκη να εκφραστούμε μονολεκτικά και αυτό δεν είναι απλά τυχαίο.

Αναφερόμαστε στη λέξη *amae*, η οποία σημαίνει το υπέροχο γλυκύτατο συναίσθημα, που νοιώθει κάποιος, όταν τον δεχθούν σε μια ομάδα στην οποία θέλει να ανήκει και εκείνος διακαώς. Δεν μιλάμε για απλώς τη βασική ανάγκη του ανθρώπου να ανήκει σε κάποιο σύνολο, που χαρακτηρίζει κάθε άνθρωπο και η οποία απορρέει κυρίως από λόγους ασφάλειας και συνεργασίας για αντιμετώπιση εξωτερικών κινδύνων. Και αυτή η μορφή «ανήκειν» είναι σημαντική, καθόσον πολλαπλασιάζει κατά πολύ τις ατομικές δυνατότητες. Αλλά δεν είναι βέβαιο ότι η συνοχή θα υπάρξει και μετά από την άρση της εξωτερικής δύναμης-απειλής. Συνήθως οι συσπειρώσεις που γίνονται για αντιμετώπιση εξωτερικών απειλών διαρκούν όσο και η διάρκεια της απειλής, στη συνέχεια παρατηρείται χαλάρωση μέχρι και διάλυση.

Μόνον οι συσπειρώσεις που στηρίζονται σε αμοιβαία επιθυμία, χωρίς άλλες σκοπιμότητες έχουν δημιουργικό χαρακτήρα και διαρκούν πολύ. Μόνον όταν ο δεσμός είναι αρραγής στην πρώτη δυσκολία, μόνον τότε μπορούμε να μιλάμε για την έννοια του *amae*. Για να γίνει καλύτερα αντιληπτό το νόημα του *amae* πρέπει να δούμε το τι εκφράζει το αντίστοιχο ιδεόγραμμα στην Ιαπωνική γλώσσα. Το ιδεόγραμμα του *amae* εκφράζει την μητέρα που κρατάει στην αγκαλιά της το μωρό της. Είναι η κορυφαία στιγμή ουσιαστικής ταύτισης των δύο προσώπων σε ένα αρραγές σύνολο. Τότε που η μητέρα κρατάει σφιχτά στην αγκαλιά της ό,τι πολυτιμότερο έχει στη ζωή της και το μωρό νοιώθει όλη την έκφραση της ασφάλειας, της στοργής και της αγάπης όλου του Κόσμου. Αυτός είναι και ο πρώτιστος ανιδιοτελής δεσμός των ανθρώπων.

Αυτό το συναίσθημα εκφράζει το *amae*. Πραγματικά δεν υπάρχει ωραιότερο και ποιητικότερο συναίσθημα από αυτό. Τι μεγαλείο να αισθάνεται κάποιος ότι το σύνολο στο οποίο ανήκει τον θέλει και εκείνο, όσο το θέλει ο ίδιος. Δεν υπάρχει γονιμότερο συναίσθημα από εκείνο που νοιώθει κάποιος, όταν βρίσκεται ανάμεσα σε φίλους, συνανθρώπους και συνεργάτες, που τον θέλουν και επιζητούν το να είναι μαζί τους. Η παράσταση είναι απόλυτα συμβολική. Μπορεί να λάβει οποιοδήποτε περιεχόμενο. Την έννοια της μητέρας μπορεί να πάρει η οικογένεια, η κοινωνία, το έθνος, η Πατρίδα και ούτω καθεξής. Πάντοτε η μητέρα χαρακτηρίζεται για τη μεγαθυμία της για το παιδί της, αλλά και το παιδί νοιώθει τη μεγαλύτερη ασφάλεια και στοργή μέσα στην αγκαλιά της μητέρας. Αυτή είναι η βάση των σχέσεων και δεσμών σαν ένα όλο. Βεβαίως, αυτό θα έλεγε κανείς στην ιδανική μορφή των σχέσεων. Αυτό όμως πρέπει να είναι και ο σκοπός του συνανήκειν. Η τέλεια και ιδανική σχέση που πρέπει να επιδιώκεται για κάθε σύνολο. Αυτό είναι και το γενικότερο κλίμα στην κουλτούρα της Άπω Ανατολής. Αυτό το πνεύμα ανέδειξε την Ιαπωνία σε Οικονομική Υπερδύναμη.

Και η Ελλάδα μας αρκετές φορές όταν χρειάστηκε έδειξε αξιοθαύμαστη σύμπνοια και αυτοθυσία. Όλοι οι αγώνες, πλην των εμφυλίων συρράξεων, είχαν θαυμάσια αποτελέσματα ακριβώς όταν υπήρχε αλληλοκατανόηση και όχι εγωτισμός και διχόνοια.

Με άπειρη αγάπη και ευγνωμοσύνη

Δημήτρης Κ. Μπάκας

17 Ιαν. 2026